

о. Юрій Мицик

Київ (Україна)

ВОЛИНЯК-ЕМИГРАНТ ЙОСИП БІДЕНКО В ЛИСТУВАННІ З МИТРОПОЛИТОМ ІЛАРІОНОМ (ОГІЄНКОМ) І АРХІЄПИСКОПОМ ЄВГЕНОМ БАЧИНСЬКИМ

Постаті видатних діячів Православної Церкви в Україні архієпископа УАПЦ Євген Бачинського (1885–1978) і особливо митрополита Іларіона (Огієнка) (1882–1972) достатньо добре відомі. Інша справа – Йосип Біденко. Зі скуких згадок в джерелах та дослідницькій літературі можемо скласти лише загальне уявлення про його біографію. Отже, Біденко народився у 1884 р. в Житомирі. В роки Першої світової війни він був прапорщиком, активно поводив українізацію в частинах російської армії, став комісаром Центральної Ради в штабі 1-го Українського корпусу. Брав активну участь у повстанні проти гетьмана Скоропадського. В часи Директорії був комісаром кількох повітів Волинської губернії, згодом отаманом окремої кавалерійської частини, став підполковником. За відмову виступати на фронт був ув'язнений керівником контррозвідки УНР полковником Чеботарівим, який згадував про Біденка як одного з анархічних отаманів, і звільнений у жовтні 1919 року, коли армія генерала Денікіна взяла Кам'янець. У січнілютому 1920 року був командиром кавалерійського підрозділу в 44-й дивізії більшовицької армії, сформованої з т. зв. «боротьбистів». Потім був заарештований більшовиками, як колишній петлюрівський отаман, і ув'язнений у Літині. Втік з в'язниці незадовго до страти. У 1921 – старшина управи постачання 4-ої Київської дивізії Армії УНР. Про подальший період життя Біденка мало що відомо, зокрема у 1920-30-х роках він жив у Рівному, а у 1956 р. написав листа історику Ільку Борщаку з погрозами на адресу полковника армії УНР Чеботаріва, з котрим давно був у конфлікті.

Ми вже видали регести 7 листів 1946–1948 рр. Біденка з архіву митрополита Іларіона (Огієнка). Він тоді був у таборах «Ді-Пі» та біженців «Баулайтунг» та в Біляху в Австрії. Там є трохи біографічних даних. Виявляється, крім роману чи повісті «Аргентина» (Рівне, 1938), тираж якої через вибух війни майже весь згорів, він написав також «Нове державне життя народів: шість матерій – шість держав» (її рукопис пропав у Рівному), а у 1946 р. якусь статтю в німецькій мові під псевдонімом «Іван Розум» і нарис «Нарешті». В цих же листах проглядає суперечливість постані Біденка. Поруч з важливими думками й чинами (прохання підтримати групу емігрантів, забезпечити українських священників україномовною богослужбовою літературою), відчувається явна переоцінка його роману чи повісті «Аргентина», дивують фантастичні ідеї створення «Всесвітнього українського союзу») і особливо «Української колоніально-морської ліги» (скупити землі в чужих країнах і колонізувати їх українцями!) тощо.

У листі до Михайла Петкевича від 27.06.1946 р. він цікавився Євгеном Бачинським, котрий був тоді головою Українського Червоного Хреста. Очевидно дізнавшись його адресу, він вже в першому своєму листі до Бачинського від 19.06.1946 р. цікавиться адресою митрополита Іларіона. Його листування з Бачинським збереглося у великому архіві архієпископа (найбільшому в українській еміграції!), що зберігається в бібліотеці Карлтонського університету в Оттаві (Канада). У відповідній теці зберігається невелике досє з матеріалами про Біденка, з якого випливає, що той у 30-х роках був редактором часопису «Дзвін» у Рівному.

Всього в архіві збереглося чотири листи Біденка до Бачинського (ще один лист був написаний до Аркадія Яреценка, а один лист написала його дружина Біденка Марія) і три листи-відповіді Бачинського. Про перший лист Біденка вже говорилося. Пізніше (27.12.1946 р.) Бачинському написала листа й дружина Біденка – Марія Володимирівна, яка поділилася даними зі своєї біографії: народилася 1.02.1893 р. Варшаві, її батьком був Володимир Шапсутдінов, а мати Розалія з дому Песняк. Для Марії шлюб з Біденком був другим, у першому шлюбі вона була замужем за якимсь

Дахно. В роки Першої світової війни була сестрою милосердя, на фронті дістала поранення в ноги, стала інвалідом.

30.09.1948 р. Біденко скаржиться на тяжкі умови життя на еміграції («я працюю у чужині 12 годин денно»). Потім в листуванні настає довга перерва і нарешті 10.10.1955 р. у своєму новому і лаконічному листі він питає: чи Євген є той самий, що був головою УЧХ тощо. Тут Бачинський відзначив зокрема, що Біденко сплутав його з братом Леонідом). У тому ж році і Біденко писав архієпископу Євгену (лист було написано не раніше квітня 1958 р.). Він важливий вже тим, що тут бачимо першу згадку про Біденка після 1956 р. Тут Біденко попереджав, що його особистий ворог полковник армії УНР Микола Чеботарів нібито збирається висвячуватися на... єпископа і звертає увагу на деякі моменти біографії останнього.

Цікавим є лист Біденка до голови Українського Православного Братства Аркадія Яреценка від 8.10.1958 р. (з шпиталю у Марієнхаймі у Австрії). У цьому листі він детально, але плутано, розглядає церковне життя української еміграції, критикує церковні верхи (Бачинський робить сердиту примітку «це не його діло!»), рекомендує на єпископа протоієрея Семена Смереку, уродженця Буковини. 22.10.1958 р. датовано листа (копію) архієпископа Євгена до Біденка. Тут мова йде про церковні справи і про УАПЦ. Бачинський поясняє свою позицію, оскільки заходи Біденка, щоб мати окремого єпископа для Австрії і Німеччини суперечать йому як архієпископу УАПЦ для Західної Європи. Тут же знаходиться вирізка з статті Осипа Тишки, де говориться, що Біденко є «відпоручником» Романа Дашкевича (батька видатного історика Ярослава Дашкевича), але став паламарем Російської Православної Церкви і розповсюджувачем російської білоемігрантської газети «Русская мысль».

Лист до архієпископа від 31.10.1958 цікавий не тільки тим, що знову мова йде про «Аргентину» (за словами Біденка її першим рецензентом був Огієнко як професор Варшавського університету). Тут говориться, що в річницю трагедії 2.06.1945 р. (розстріл англійцями понад 40 тисяч беззбройних козаків, переважно кубан-

ців, які служили в німецьких військах) частина українського духовенства не провела панахиди по загиблих і навіть не поцікавилася цією трагічною подією. Тут же Біденко висловлює своє невдоволення тим, що єпископ перевіряв достовірність інформації про його полковництво (що цілком нормально в умовах розпорошеності емігрантів) і робить образливий висновок: «Я без порівняння маю більше права бути українським полковником, ніж Ви єпископом». У різкій відповіді (лист від 6.11.1958 р.) єпископ просив його більше йому не писати і висловив припущення, що Біденко є психічно хворим, гостро зауважив, що його втручання в церковні служби подібні до чекістських (ці у 1933 р. правили службу Божу у Ліоні для мера міста Еррію (майбутнього прем'єр-міністра Франції), а потім «опершись на святий престол, закурили цигарки»), вказав на неприпустимий тон і нахабство Біденка, відкинув звинувачення у зв'язках з Чеботарьовим (його «ніколи і у вічі я не бачив»). А недостатню свою поінформованість в українських справах пояснював тим, що 50 років живе в еміграції, а в Києві був ще тоді, «як може Ви під столом рачки повзали.. тому напевно я і не знаю нічого про Ваші «доконання» в якихось Городищах».